

КУЛГИ ШИФОХОНАСИ

САИД АНВАР

ҚИЗИҚЧИННИНГ
ҚИЛИҒИ
ҲАМ ҚИЗИҚ

(Ҳажвиялар, ҳангомалар, латифалар)

Тошкент
Абу Али ибн Сино номдаги
тиббиёт нашриёти
1999

«КУЛГИ ШИФОХОНАСИ» туркуми

Таҳрир ҳайъати:

Неъмат Аминов, Анвар Обиджон, Ашурали Жўраев,
Эркин Усмонов, Бахтиёр Омон, Илҳом Зойир,
Ҳожибой Тожибоев.

Анвар, Саид.

Қизиқчининг қилиғи ҳам қизиқ:
(Ҳажвиялар, ҳангомалар, латифалар)//
Таҳрир ҳайъати: Н. Аминов, А. Обид-
жон, А. Жўраев ва бошқ.).— Т.: Абу Али
ибн Сино номидаги тиббиёт нашр., 1999.
48 б.— («Кулги шифохонаси» туркуми).

Қизиқчиларимизнинг ичакузди ҳангомаларини, лати-
фаларини кўп бора ўқигансиз, эшитгансиз, томоша
қилгансиз... Аслида қизиқчиларимиз ҳаётда ҳам қизиқ
бўлишганми?

Ушбу тўпламни ўқисангиз мазкур саволга жавоб
топиб, машҳур Теша қизик, Муҳиддин қизик, Акрам
қизик, Олим қизик, «Фарғона Афандиси» номини олган
Ғози боболарнинг теша тегмаган ҳангомаларига гувоҳ
бўлиб, минг дарднинг давоси — кулги эканлигига яна
бир бор ишонч ҳосил қиласиз, деган умиддамиз.

Уз2

A $\frac{4700000000 - 013}{M 354(04) - 99}$ 37 — 99

ISBN 5-638-02123-X

© Саид Анвар, 1999.

ТЕША ҚИЗИҚ БИР КҮНИ...

Теша қизиқ бозорга кириб-чиқса, велосипеди қўйган жойида йўқ эмиш. Сўрабди-суриштирибди, роса бир ой мелисахонага қатнабди, дараги чиқмабди.

Бир куни қарашса, Теша қизиқ йўл бўйидаги қабристонда ўтирганмиш.

— Ҳа, Тешавой, тинчликми, нима қилиб ўтирибсан?— сўрашибди одамлар.

— Уғрини ушлашларини кўрмоқчиман,— жавоб берибди қизиқ.

— Ие?— ўткинчилар ҳайрон бўлишибди.— Уғрини мазорда ушлашадими?

— Уғри ўлиб, шу ерга келганда ушлашмаса, бошқа пайтда ушлашолмайди!— дермиш қизиқ.

* * *

Қизиқ қўшнисининг деворига ойначани қўйволиб соқол олаётса, гумбурлаб милтиқ отилибди. Устара роса рўпарасига келган эканми, қулоқдан андак узиб олибди. Бир қў-

лида устара, бир қўлида қулоқ, қўшнисига бақирбди:

— Мамажон, ҳов, Мамажон! Нима қил-
япсан гумбурлатиб?

— Ўғлим Назирқулга ялак отиб беряп-
ман.

— Тушдими ялак?

— Тушди.

— Бўлмаса ялакни Назирга, мана буни-
сини эса энасига бер!— деб қулоқни қўшни-
синикига отибди.

* * *

Йиғим-терим авжида. Кунда йиғилиш,
икки кунда бир бюро... Ҳамма зада...

— Топшириқлар тушунарли бўлгандир?—
Сарқотиб навбатдаги йиғилишга якун ясай
бошлабди:— Эртанги йиғилишга топшириқ-
ларни бажарганларинг тўғрисидаги маълу-
мотнома билан келасанлар! Бугунги бюромиз
очиқ қолади, эртага ёпамиз! Гаплар тушу-
нарли бўлса, ҳаммага рухсат!

Жамики одам ўрнидан қўзғалибди. Теша
қизиқ:

— Райкум бува, райкум бува!— деб қўл
кўтариб қолибди.

— Нима дейсан?— сўрабди сарқотиб.

— Шу бюрони ёпиб қўявермадингиз-да!—
Қизиқнинг сўзини эшитиб, хона музлаб қо-
либди.

— Нимага энди?— саркотиб ғижиниб сўрабди.

— Ҳа, энди, бюромиз очиқ қолса, ит-пит тегиб кетадими, деб қўрқаман-да!

Сукутга чўмган хона қаҳқаҳага тўлибди.

* * *

Теша қизиқ ўғиллари: Эгамназар билан Абдуназарга тўй қиладиган бўлиб қолибди. Бу хабарни эшитган туман каттаси қизиқни-кига ҳовлиқиб келибди.

— Ҳов, уйингда бир қоп пиёзинг йўқ-ку, нимангга ишониб тўй қилмоқчисан?

— Бу ёғи Жўрахон Султоновдан тортиб Маъмуржон Узоқовгача, Юсуфжон қизиқдан Охунжон қизиққача ҳаммасини айтиб келдим— тайёргарлик шунчалик-да!

— Уларнинг олдига дастурхон солишни ҳам ўйлаяпсанми?

— Энди,— қизиқ чаккасини қашлабди,— одам орттирганини дастурхонга қўяди. Мени орттирганим қўшиқчи акаларим, қизиқчи дўстларим. Шуларни дастурхонга қўяман, халқ еб кетаверади-да!

Катта беихтиёр кулиб юборибди-да, қўл силтаб:

— Э, бари-бир қизиқчи одам бўлмас экан!— деб тўйнинг барча харажатларини қилиб берибди.

Қизиқнинг тўйига одамлар ёприлиб кел-
ётганмиш-да, уларни ўтқазгани жой топиб
бўлмасмиш. Камига улфатлари, «Тешани бир
боплайлик!» дейишиб кўчада учраган одамни,
«Юраверинг! Айтилмаган бўлсангиз нима?
Ош еб, қўшиқ эшитиб келасиз!» деб мажбу-
ран юк машинасига босиб келишаётганмиш...

Навбатдаги юк машинаси тўхтагач, қизиқ
«меҳмон»ларга хитоб қилибди:

— Тўйга аталгани борми?

— «Меҳмон»лар оғизлари очилиб бир-
бирларига қарашибди.

— Унда, — дебди қизиқ, — сизларга рух-
сат!

«Меҳмон»лар ўсал бўлиб нари кетишибди.

— Шошманглар, шошманглар, машинадан
тушмай туринглар!— дебди «меҳмон»ларни
ёллаган улфати.— Уйимда қўйим бор. Ҳозир
олиб чиқаман. Битта қўйни олиб бориб, Те-
шанинг тўртта қўйини еб келамиз!

Қўйни юклашиб тўйхонага қайтишса, яна
ўша саволга дучор бўлишибди:

— Тўйга аталгани борми?

— Бор, Бор! Бор!—«меҳмон»лар бир-бир-
ларига гал бермай бақиршибди.

— Унда, олдин аталганини туширинглар!

— Қўйни туширишибди. Қизиқ бир қўй-
га, бир «меҳмон»ларга қараб дебди:

— Тўйга айтилгани ҳам шу бўлса керак, сизларга рухсат!

* * *

Тўйда Расул қори билан Қувват қори ашулани эзиб олаётган экан-у, Теша қизиқ уларнинг чаккаларидаги пулларни йиғиштириш билан овора эмиш. Ашула тугагач, Қувват қори ўпкаланибти.

— Сенам бирор нарсага ярайсанми ўзи, Тешавой?

— Ярайман! Сизлар ярамайдиган ишга ярайман!

— Нима иш экан у, биз ярамайдиган?— сўрабди Қувват қори.

— Масалан, икковларинг ҳам қорисизлар— пулни ажратолмайсизлар. Мен эса, майда пулларни чўнтакларингга, йиригини чўнтагимга ажратиб солишга яраб турибман!— дермиш қизиқ.

* * *

Теша қизиқнинг бригадасига тафтишчилар келиб, қарашса, бир пайкалнинг атрофи гўза эмиш-у, ўртасида шоли бошоқлаб ётганмиш.

— Бу ер кимники?— деб сўрабди тафтишчилардан бири.

— Атрофи бизники, ўртаси учкўприкники!— депти Теша қизиқ.

— Ие!— Тафтишчилар қизиқнинг оғзига хайрон бўлиб қарашибди.—Наҳотки пайкалнинг ўртасида қўшни туманнинг ери бўлса?

— Шундоқ, акалар, ишонмасаларинг, ана, шолининг эгасидан сўранглар.

— Қаерликсан, ука?— деб сўрашибди шолининг ичида юрган йигитдан.

— Учкўприклик.

— Бунақа бўлиши мумкин эмас! Бизни масхара қиляпсизлар?

— Эй,— қизиқ кулибди, — деҳқончиликдан буткул беҳабар, умрини қизиқчиликка бағишлаган одамнинг бригадирлик қилганига ажабланмайсизлар-у, нега пайкалнинг ўртаси қўшни туманга қарашлигига ажабланасизлар?!

Тафтишчилар қўл силтаб жўнаб қолишибди. Аслида Теша қизиқ пайкалнинг шўр, гўза унмайдиган жойини учкўприклик жиянига бериб юборган экан.

* * *

Теша қизиқ ўртоқлари билан шаҳарга тушиб, улфатчиликни роса авжига чиқаришибди, ресторандан чиқишса, қоронғи тушиб қолган экан.

Энди қишлоққа қандай кетамиз?— депти биринчи улфат.

— Чўнтакда сариқ чақа ҳам қолмабди,— дебти иккинчиси.

— Қишлоққа сизларни мен олиб кетаман,— деб кучанибди Теша қизиқ.

— Такси топинглар, фақат ҳайдовчиси ўрис бўлсин!

Айтганини бажаришибди. Йўл-йўлакай ул-фатларини уй-уйига ташлаб, охири ўзининг уйи олдида тўхтаб, таксидан тушган Теша қизиқ кўлини кўксига қўйиб тураверибди. Ҳайдовчи аввалига яхшиликча, кейин эса дўқ-пўписа билан хизмат ҳақини сўрабди. Қизиқ ҳолатини бузмабди. Шовқинни эшитган хотини югуриб чиқса, ҳайдовчи унга юзланиб бақириб-чақириб тушинтира кетибди. Хотин ҳам ўрисчани тушунмай елка қисибди. Ҳайдовчи пулдан умидини узиб, машинасини зарда билан ҳайдаб жўнаб қолибди.

— Вой, дадаси, бу ўрис нима деди? Бир сизга имлайди, бир машинага...

— Эринг топилмас одам, ҳамиша машинада юриши керак. Шаҳардан олиб келиб қўйдим, мана, деди.

— Унда нима деди? Дам уйга имлайди, дам кўчага?

— «Эртага ҳам шаҳарга бораверсин, уйда қамалиб ўтирмай, машинам хизматда», деди.

— Қаранг, қандай ажойиб ўртоқларингиз бор-а! Бир оғиз раҳмат айтиб қўймадингизда, ўрисчани билардингиз-ку!

Ресторанда пул тамом бўлгандан кейин

ўрисчаниям тамом қилгандим-да, хотин!— деди Теша қизиқ.

* * *

Уруш йиллари Теша ҳарбий комиссариатдан келган «чақирув қоғози»ни кўтариб тўғри саркотибнинг олдига борибди.

— Туманга болта, арра, омбур, искана керакми?— деб сўрабди котибдан.

— Керак!

— Шунча нарса керак бўлган туманга битта теша ортиқчалик қилиб қолдимиз?— Саркотиб ҳайрон бўлиб турса, қизиқ унинг қўлига чақирув қоғозини тутқазиб: — Бўлмаса, мана бу ерга «Теша ўзимизгаям керак!» деб ёзиб беринг!— дебти.

* * *

Айтишларича, Теша қизиқ, «Обруйим бормикан, йўқмикан?» деб бир куни ўзини ўликка солиб ётиб олибди. Хотини кирибди, индамабди. Қўшнисини чақириб: «Кўринг-чи, гап сўрасам жавоб бермаяпти. Нафас олганини ҳам билиб бўлмаяпти», деса қўшниси наридан-бери кўрган бўлиб, «Одам қаригандан кейин нима бўларди, ўлади-да, иягини боғлаб, болаларига хабар беринг!» дебди. Доду фарёд бошланибди. Тумонат одам йиғилибди. Буни билган «марҳум» хурсанд бўлиб ётса, ювгувчи кириб келибди. Қараса,

бўлмайдиган, қизиқ ўрнидан турса, ювгувчи ағдарилиб тушибди. Ювгувчини ўрнига ётқизиб, ўзи ташқарига чиқибди. Ярим одамнинг ҳуши учса, ярим одам қарсак чалиб юборибди.

— Бу нимаси энди, бу нимаси?!—Маҳалла имоми ўдағайлабди.

— «Ўлган ўлик жим ётсину, бу ёғини бизга қўйиб берсин!» дейсизда!—қизиқ кулибди.—Обрўйимни синаб кўрай дегандим-да. Шунча мухлисларим бор экан, менга ўлишни ким қўйибди. Теша бир кун ўлади, аммо мухлисларини кулдириб, ичагини узиб, кейин ўлади!

Ҳамма тарқалибди. Бу хабар бутун Ўзбекистонга тарқалибди. Шунинг учун Теша қизиқ бу дунёдан ўтганда кўпчилик «яна ҳазил қиляпти», деб таъзиясига келмаган экан. Ҳозиргача ҳам бу хабарга унинг мухлисларини ишонтиролмайсиз: «Қўйсанг-чи! Ёлғон гапни қайтарма! Қизиқчиям ўладими?!».

МУҲИДДИН ДАРВЕШ ҲАНГОМАЛАРИ

Муҳиддин қизиқ шогирди Мансуржон Охунов билан дам олгани тоққа чиқиб, каклик овини эртага қолдириб, уйқуга кетишибди. Ярим кечаси қизиқ уйғонса, осмонда юлдузлар чарақлаб ётганмиш.

— Мансур! Ҳов, Мансур!— деб баралла хурракни тортаётган шогирдини туртибди.— Улиб қолдингми, тур!

— Ҳи-и-ив!— шогирд эснабди. — Тинчликми, уста?

— Мана бу тепамизда чарақлаб турган юлдузлар нимани билдиради?

— Бу юлдузларми?— Мансуржон тепага тикилиб, донолардек сўзлай кетибди.— Ҳавонинг очиқлигини, эртага қуёшнинг чарақлаб чиқишини овимиз бароридан келишини билдиради!

— Донишманд бўлмай ўл!— устанинг жаҳли чиқибди.— Юлдузларнинг тепамизда чарақлаб тургани — устимиздаги палаткани ўғирлаб кетишганини билдиради!..

* * *

Муҳиддин қизиқ рулда, ёнида Абдулла, орқада Мансур, Карим, Абдурахмон деган шогирдлари. Абдулла сўрабди:

— Уста, биринчи марта саҳнага қачон чиққансиз?

— Биринчи марта саҳнага Самарқанд қишлоқ хўжалик техникумида ўқиб юрганнимда чиққанман,— деб уста гапни бошлаб, турли танловларда қатнашгани борми, республика, жаҳон беллашувларида голиб чиққани борми, бирма-бир гапириб берибди.

— Уйқусираб кетаётган Абдурахмон савол ташлабди:

— Уста, биринчи марта саҳнага қачон чиққансиз?

— Ие!— Устанинг энсаси қотибди-ю, лекин айтганларини яна бир бошдан такрорлабди. Гапини тугатгач Каримжонга қараб:— Бензинни қайтишда қуярмиз-а?— дебди.

Каримжон ҳам хаёлга берилиб кетган эканми:

— Тўғри юраверасиз, уста, Андижонгача анча бор!—дебди.

Қизиқнинг жон-пони чиқиб бақирибди:

— Э, Худо! Мени нима гуноҳим бор эди, қандай бало шогирдларга йўлиқтирдинг!..

* * *

Муҳиддин қизиқ Андижонга борганда, Каримжон Холиқовникига киришибди. Хонадондаги қўй деса қўйга, бузоқ деса бузоққа ўхшамайдиган бир махлуқни кўриб, Муҳиддин қизиқ қотиб қолибди.

— Карим, ҳов, Карим!— дебди шогирдини туртиб. — Анови қандай бало махлуқ? Африкадан обкелдингми ёки Америкадан?

— Бу бузоқ-ку, уста, бузоқ!— Каримжон илжайиб жавоб қилибди.

— Қўйларимнинг жунини олаётгандим, кел, иссиқда қийналиб юрмасин, деб буникиниям олиб қўйдим!

— Иссиқ ўзингга таъсир қилганга ўхшайди! Бузоқнинг ҳам жунини оладими ҳеч замонда?!

— Жа, ўсиб кетган экан-да, уста.

— Худога шукур, қизиқчиларимиз ичида сендақа жинниси йўқ эди, унгаям етишибмиз!

Сўрига ўтиришибди. Уртада ош.

— Қани, уста, бошлаб беринг!— деган илтифотлар бўлибди.

Муҳиддин қизиқ бир ошам оғзига солган экан, «қарс» этган товуш чиқибди. Билин-тирмасдан тошни секин олиб, дастурхонга қўйибди.

— Олинг, уста, олинг!

— Оляпман, — деб иккинчи ошамни чайнаган экан, яна тош! Униям олиб четга қўйибди. Учинчи ошамни олса, яна тош. Абдурахмон секин устага қараб сўз қотибди:

— Тош чиқяптими?

Муҳиддин ака дарҳол жавоб қилибди:

— Йўқ, ҳар замонда гуручи ҳам чиқиб турибди!

— Ошни емай қўяверинг, уста, хотин шошилиб, тошини термабди-да! Кечирим сўраган мезбон. — Ҳозир ўзим сизга гўшт қовуриб бераман.

— Қаримжоннинг бу гапини эшитиб, қизиқнинг оғиз ва кўзлари катта очилиб кетибди:

— Гўшт?! У қанақа бўлади?!

* * *

Қизиқнинг ҳовлиси ёнида баланд қилиб қурилган катта бочкадан орадан йигирма йил ўтсаям фойдаланишмабди.

— Уста, шунга сув қуйиб, аҳолига тарқатишса бўлмайдими?— деб сўрабди шогирди Мансуржон.

— Қалланг борми ўзи сени?— қизиқ қўлини пахса қилибди.— Сув қуйишса, бочка занглаб қолади-ку!

* * *

Акрам қизиқ, раҳматли шоир Қодир Деҳқон билан биргаликда Муҳиддин қизиқни йўқлаб боришганда, қизиқ уларни кутиб олибди.

— Юраверинглар, юраверинглар!

Меҳмонлар эшик олдида ётган каттакон итни кўриб, тўхтаб қолишибди.

— Қўрқманглар, индамайди, юраверинглар!

Итнинг устидан Акрам қизиқ ҳадлаб ўтган экан, индамабди. Қодир Деҳқон ҳатлаган экан, унга ҳам индамабди. Муҳиддин қизиқ ҳам ҳатлаб ўтибди-да, итнинг қорнига бир тепибди. Ит инграганча нари кетибди.

— Тинчгина ётган итни нега тепасиз?— қизиқнинг хотинини товуши эшитилибди.

— Э, шу ҳам итми? Ит эмас бу!— Муҳиддин қизиқ қўллари ниқтабди.— Ит бўлганда, мана бу акаларига кўнгил учун «вов» деб қўярди!

* * *

Қизиқ поездда кетаётган экан, бир бекатдан икки қўлида иккита чемодан билан аскар, унинг кетидан майор чиқибди. Аскар чемоданларни жойлаб чиқибди, майор ёнбошлаб ўтириб олибди.

— Қайси армиянинг майорисиз?— сўрабди қизиқ.

— Тожикистон армиясини! — Майор бепи-санд жавоб қилибди.

— Мен генералман,— дебти қизиқ костюмининг ёқасини орқага ташлаб.

— Ие!— майор бирдан қаддини ростлаб сўрабди:— Қайси армияда?

— Қизиқчилар армиясида!

* * *

Пирмат дудуқнинг орқасидан ити ҳамиша эргашиб юраркан. Бир куни ундан сўрашибди:

— Бу, тўйга борсанг ҳам, сайилга борсанг ҳам, бозорга борсанг ҳам итингни эргаштириб борсан! Ҳатто совчиликка ҳам итинг билан бирга борибсан! Узинг бораверсанг бўлмайдими?

Пирмат нима дейишини билмай турса, Муҳиддин қизиқ унинг учун жавоб қилибди:

— Битта калла — битта калла, иккита калла иккита калла-да, а?!

Муҳиддин қизиқ бозор қилиб чиқса, дўсти Акрам қизиқ қовоғидан қор ёғиб турганмиш:

— Ҳа, Акрам, жа кайфиятинг ит талагандай, тинчликми?— деб сўрабди Муҳиддин қизиқ.

— Э, ўртоқ, кўрмайсанми, манови толга велосипедимни суяб кетгандим, қайтиб чиқсам, йўқ — ўғри уриб кетибди. Кечагина олгандим-а, тузукроқ ювганимиз ҳам йўқ эди.

— Сен ўзи пул топиб, ақл топмагансан. Ҳа, икки минг сўмга велосипед олгани етган ақлинг, эллик сўмга қулф олишга етмадими? Битта қулфни олиб симёғочгами, дарахтгами занжирлаб қўярдинг — охиратгача тураверадди. Мана, бизникини қара!

Акрам ака ўртоғи кўрсатган томонга қараб «ҳо-ҳо»лаб кулиб юборибди. Муҳиддин қизиқ ҳайрон бўлиб қараса, велосипедининг эгари, рули, филдираклари йўқ эмиш. Қулфда фақат рамаси осиқлиқ турганмиш!

Муҳиддин қизиқни тўйга таклиф қилишганда, оғайниси Жўравойнинг машинасида Наманган қараб йўлга тушишаркан, йўл-йўлакай Сотволди полвонни ҳам бирга олишиб, манзилга етиб боришибди.

— Бирор соат боғдам олиб турасмилар,— дебди мезбонлардан бири.— Йиғили-

шимиз бор. Шунн ўтказиб, бизам боққа борамиз. Бадний қисм ҳам ўша ерда бўлади. Бир кулишамиз-да!

Бор сўлим экан: ўртада катта ҳовуз, мажнунтоллар соясида сўрилар... Бир томонда саҳна, иккинчи томонда безатилган столлар...

Чой-пой ичилган, Полвон билан Жўравой карта ўйинни бошлашибди. Қизиқ ечиниб, панадаги сўрига ёнбошлабди.

Икки соат ўтибди ҳамки, мезбонлардан дарак йўқ. Полвон зерикибми, ё қизиққа ҳазил қилгиси келибми, уни шарт кўтариб ҳовузга отиб юборибди.

Қизиқнинг энг биринчи душмани — уйқусини бузган одам экан! Жаҳл билан муштрай тошни олиб, полвонни қувалай кетибди.

— Ҳе, сендақа полвон бўлганни! Хашак полвон! Пўк полвон! Ўлдираман, мана шу тош билан!

Тошни отган экан, рақибининг елкасига тегибди. Полвон шарт бурилиб қизиқни қувалай кетибди:

— Мени урадиган сенми! Тўхта, энди мендан кўрасан!

Қизиқ ҳовузни гир айланиб саҳнага яқинлашибди. Кўзи саҳна четида турган тошга тушибди. Саҳнага чиқиб, тошни олиб, Полвонга пўписа қилибди:

— Яқинлашма! Пачақ қилиб ташлайман, яқинлашма!

Полвон тўхтаб қолибди. Бунинг устига иккита автобусда йиғилиш қатнашчилари — мезбонлар келиб қолибди. Қарашса, қизиқчи ички кийимда, ҳаммаёғидан чакиллаб сув оқяпти, қўлида тош... Унга тўртта келадиган полвон қалтираб турганмиш... Бир-бирларини туртишиб, «во-ҳа», «ҳа-ҳа»ни бошлаб юборишибди. Қизиқчи сезибдики, давом қилмаса бўлмайди, полвонга баттар бақирибди:

— Яқинлашма! Мана шу билан уриб пачақ қилиб ташлайман!

Полвон қовун туширганини билиб секин сўз қотибди:

— Ҳов, Муҳиддин, бўлди бас! Ановилар келиб қолди, хизматдасан. Машинага чиқ, кетамиз!

— Чиқмайман! Чиқсам ушлаб олиб урасанда-а?

— Урмайман! Улай агар урмайман! Қасам ичаман!

— Э, сен ўзи кимсан-у, қасаминг нима бўларди?!

Гурр-гурр кулги кўтарилган сайин полвоннинг ичини ит тирнармиш. Ялинишга ўтибди:

— Жон ўртоқ, машинага чиққин! Қўлимни чўзиб чертадиган бўлсам, одам эмасман!

— Унда сен, ҳов нарига ўтиб тур. Мен машинага чиқволай, кейин сен чиқасан!

Полвон нари кетибди. Қизиқ чошиб машинага чиқибди-да, бақирибди:

— Ҳайда, Жўра!

— Полвон-чи?

— Э, ўргулдим, полвонингдан, ҳайда!

Машина шитоб билан ўрнидан қўзғалибди. Полвон ортидан бақирибди:

— Ҳов, мен-чи?

Боғни кулги, қарсак тутибди. Микрофондан бошловчининг сўзи янграбди:

— Мана, ҳурматли меҳмонлар, қизиқчиларимизнинг сизлар учун атай тайёрлаб келган томошаларини кўрдиларинг, энди дастурхонга марҳамат қилинглар!

* * *

Афсуски, машинанинг бензини тугаб ўчибди. Яхшиямки, бензин қуйиш шохобчаси яқин жойда экан, машинани итариб боришибди. Қарашса, сотувчи пашша қўриб, магнитофондан Муҳиддин қизиқнинг ҳангомаларини эшитиб ўтирган экан, мижозларни кўриб, қўли билан лавҳага ишора қилибди: «Бензин йўқ!»

— Ҳов, ановини ўчир!— дебди қизиқ.

— Ҳе, нега ўчирарканман бунини? Бу машҳур қизиқчи Муҳиддин Дарвешов! Аскияни қотириб қўяди-да!

— Ҳов, мана шу қизиқчи мен бўламан!

— Бошни қотирманг, ака. Қаёқдаги гапларни айтасиз-а! Бу — Муҳиддин қизиқ!

— Манман-да шу! Матоҳингни ўчиргин, давомини айтиб бераман.

— Э, ҳаммаям айтаверади-да, ёд бўлиб кетган Муҳиддин аканинг аскиялари. Зўр айтади-да!

— Паспортигни кўрсат! — орқадан полвоннинг овози эшитилибди.

— Мана, паспортим, ўқи, ёзиб қўйган — Муҳиддин Дарвешов деб!

— Ҳе-ҳе! — Сотувчи бепарво кўз ташлаб, ёнидан ўзининг паспортини олиб қизиқчига узатибди: — Мана, меникиниям кўриб қўйинг, «Қамолиддин Раҳимов» деб ёзиб қўйган. Аммо, мен машҳур артистман, деётганим йўқ-ку! Халақит берманг, янгисини айтяпти!

— Э, магнитофон яратганлардан ҳам ўргулдим! — Қизиқнинг жаҳли чиқиб, магнитофони олиб асфальтга отган экан, бўлак-бўлак бўлиб, сочилиб кетибди. Сотувчи аввалига ҳайрон, сўнг юзлари яшнаб кетибди.

— Ие, Муҳиддин ака, ўзингизми? Келинг, келинг! Энди танидим! Во-ҳо-ҳо! Мана бу стулга ўтиринг! Бир келибсиз-да, бир келибсиз. Бензин керакми? Сиз учун тоннаси билан тонамиз. Машинани итариш керакми, сиз қимирламанг, мен ўзим итаришиб юбораман.

Йигит бензинни тўлдириб берибди. Қизиқ

чўнтак ковлаётса, йигит астойдил хафа бўлибди.

— Бир келиб қолибсиз, пулни қўйинг, ака!

— Магнитофоннинг пулини олгин, синдириб ташладим-ку.

— Синдирмадингиз, ака, муборак қилдингиз! Унинг парчаларини уйимнинг тўрига териб қўяман, сўнг «Муҳиддин акам синдириганлар!» деб мақтаниб юраман.

ОЛИМЖОН ҚИЗИҚ БИСОТИДАН

«О-ОЛИМ, ОЕҚНИ ЕДИНГ-А-А!»

Расул қори Мамадалиев бир тўйда қўшиқдан олдин танбурни сошлаб туриб, доирачи Олимжонга гап уқтира бошлабди:

— Ланг-танг-тланг! Олим, ўн сўмлик қистиришса, оёғимнинг орқасига туртиб қўй. Тланг-тланг-тланг! Йигирма беш сўмлик узатишса, оёқнинг устини босгин. Танг-танг-тланг-танг-танг! Бир сўм, уч сўмлик қистиришса, туртмасанг ҳам майли.

Қўшиқни бошлашибди:

— Ланг-танг, та-та танг-танг! Қаро кўзум келур мардум... ланг-танг таптанг-танг... қаро кўзум келур мардумлигим энди фан қилғил...

Шу пайт кимдир ўн сўмлик қистирибди. Олимжон ака устанинг оёғини орқасига туртиб қўйибди.

— Эй, вояй адо ман-эй, вой-дод-эй!— деб уста овозини бир парда кўтариб, қўшиқни давом эттирибди:— Кўзум қаросида мардум киби ватан қилғил. Ланг-танг, та-та танг-танг!

Биттаси йигирма беш сўмликни чаккаларига қўндириб қўйган экан, дарҳол устанинг оёғини учига «хабар» етиб борибди. Қўшиқ авжига чиқибди.

— Юзунг гулига кўнгил равзасин яса гулшан, қадинг ниҳолига жон гулшани чаман қилғил. Вой-вой-ей, адо ман-эй, ҳей дод-эй!

Тўйбоши элликталик қистирган экан, Олимжон ака ҳаяжонланиб кетиб, қорининг роса иликларига тепиб юборибди. Устаям бўш келмабди:

— Вой-вой-эй, адо ман-эй, Олим оёқниям единг, дод-эй, оёққа тепмай оёғинг синсин-эй! Адоман-эй, дод-эй!

«ЭРКАК»НИНГ ГАПИ

«Олий маълумотинг бўлмаса, мактабда ишламайсан», деган шов-шув оралаган даврлар экан. Олимжон қизиқнинг маълумоти ўртачадан сал юқори бўлгани учун ноилож қирққа кирганда олий ўқув юртига ҳужжат топшириб, улфатларига ваъдани катта бериб юборибди:

— Эсон-омон имтиҳонлардан ўтиб олсам,

эллик килолик қўчқорни мактабнинг чинорига осамиз! Эркакнинг гапи шу! Дуо қилиб турларинг, ўтиб олсин, деб!

Ҳар тугул қизиқ имтиҳонлардан ўтиб, ўқишнинг бошлаб юборибди-ю, лекин қўчқордан дарак йўқмиш. Улфатлари унинг йўлини тўсиб: «Эркакнинг гапи»ни эсига солишган экан, Олим қизиқ чаккасини қашлаб, депти:

— Ўқишга кириб олгунимча уйдаги жамийки тўрт оёқли жонзод институтнинг чинорларига осилиб кетди. Шу... менам эллик киломан. Қўчқорнинг ўрнига мени оёғимдан чинорга осиб қўяқолсаларинг, қандоқ бўларкин?! — Улфатлари қўл силтаб кетишаётса, яна бақирармиш:— Ҳов, эсон-омон ўқишни битириб олай, менга қўшиб хотиним Ҳуринисони ҳам оёғидан чинорга осиб юбораверасизлар, эркакнинг гапи шу!

ТҲЙ ТҲИДЕК БҮЛДИ

Бу воқеадан кейин улфатлар гапни бир жойга қўйишибди:

— Олимни бир боппайлик, тоқайгача бизни ўтлатиб юради!

Тўпланишиб, қизиқнинг ўқишдан қайтишини пойлашибди...

Бу ёғини қизиқнинг ўзидан эшитасиз:

«Автобусларга осилиб, ҳориб-чарчаб кела-

ётсам, гузарда улфатларим қалдирғочнинг боласидай тизилиб ўтиришибди-да! Мени кўришди-ю, барабар ўринларидан кўзғалишди. Салом йўқ, алик йўқ, шартта оёқдан кўтаришди. Жон-поним чиқиб кетди.

— Ҳов, Холиқ, шов, Мухтор, тинчликми? Бас, бу нима қилганларинг? Меливой, сен буларга бир нарса дегин! Қаёққа олиб кетяпсанлар!?— дейман, қани энди қулоқ солишса. Тўғри сассиқ ҳовузга қараб кетишяпти-да!

— Ҳов, тўхтанглар!— орқадан Турсунбойнинг овози эшитилди.— Дўстим эримаса мен эрийман! Дўстимнинг байрами — мениям байрамим!

Улфатларим мени ерга қўйишди. Турсунбой дўконга кириб бирйўла тўртта «қизили»дан олиб чиқди. Сўрига ўтирдик. Илтифот билан мени тўрга таклиф қилишди. Ҳайронлигим ошиб, кайфиятим бузила бошлади. Улганнинг устига кўмган қилиб Турсунбой сўзлай кетди:

— Ҳали айтганимдай, дўстимнинг байрами— бизниям байрам! Қисқаси муборак бўлсин!

— Нима «муборак бўлсин?» деган луқманни закусга қилиб юборишдими, жавоб беришмади. Ичкиликнинг кучи билан очилиб-сочилиб кетибман. Саволимни ҳам унутиб

қўйган эканман, охирги шишани пиёлага ағдараётган Турсунбой саволимни эслатди.

— Ие, ҳа, ҳа, нима муборак бўлсин?— сўрадим яна.

— Уғилларинг учта бўлди!

Севинганимдан яйраб кетиб, «Бир яшик биздан олиб чиқинглар!» деб юборибман. Торт-торт авжига минди. «Сен севасанми, мен севаман», деб ўтиргандик, қўшним Наби яна бир хушxabар топиб келди: қўйим ҳам туғибди. Уни устига келишиб олгандай иккови ҳам қўчқор туғибди. Қўшалоқ қувончлар ичида чўкиб кетай дебман.

Уйга девор ушлаб кириб боряпману, қўшиқ оғиздан тушмайди. Қирсам!... «Уғил тунқан хотиним» жой соляпти! Кўзимнинг пахтаси чиқиб кетди.

— Ҳой, Ҳур-Ҳур-Ҳурринисомисан?— сўрадим кўзларимни ишқалаб.

Хотин қутуриб турган экан, қолиб олди:

— Нима, хотинингизни ҳам танисмай қолдингизми?

— С-с-сени ўғил туғди дейишди-ю?

— Овсар бўлмай сиз ўлинг! Сизни ўтлатган улфатларингиз ҳам ўлсин! Уч ойда ҳам...

Бироз нафасимни ростлаб, яна сўрадим:

— Хотин, ҳалиги, нима, қўй туққандир-а? Хотин баттар қутурди.

— Ҳа, эр бўлмай ордона қолинг! Қим ни-

ма деса ишонаверинг! Қўй туғдими эмиш-а? Такаям туғадими, така-я!..

Эрталабгача аланга билан олишиб чиқдим, йўқ, ўчиролмадим».

ЭГАСИ МОЛГА УХШАДИ

Олимжон қизик янги «Запорожец» машинаси сотиб олганда, улфатлари билан тегирмонбошига чиқиб уни ювишди. Қайтишаётиб, Турсунбой ака тишини ковлаб, гап қотди:

— Шу Олимжон, машинанг билан сенга андак нарса етишмаяпти-да!

— Нима етишмаяпти, ўртоқ?—

— Машинангга битта «Р» ҳарфи-ю, ўзингга қўлтиқтаёқ бўлганда нур устига нур бўларди-да!

— Ҳе, ниятингни шамол учирсин-а!

Аммо шамол учирмаган экан, орадан уч кун ўтиб қизик барг кесаётиб, варвартакдан қулаб, оёғи синди. Турсунали ака уни кўргани бориб дермиш:

— Мол эгасига ўхшамаса, эгаси молга ўхшаши керак, бўлмаса моли ҳаром ўлади. Молим ҳаром ўлмасин, деб ўзинг молга ўхшабсан-да!

ОЛЧИНЛИК МЕРЕСЕВ

Молига ўхшагач, Олим қизик қўлтиқтаёқдан ажралмай қолди. Оёқлари тузалиб кетгач ҳам, қўлтиқтаёқ хизматидан баҳраманд

бўлиб юрди. ДАН ходими тўхтатса, машинадан олдин қўлтиқтаёқ, сўнг ўзи тушмоқчи бўлади. Назоратчининг раҳми келиб ҳужжат ҳам сўрамасдан «кетаверинг» ишорасини қиларкан.

Улфатлар Шоҳимардонга боришиб, машинани чойхона эшигидан киритишаркан, Турсунбой ака чойхоначини четга тортибди.

— Киришга рухсат бермасангиз бўлмайди, ҳайдовчимиз ногирон.

— Қанақа ногирон, оёғи йўқми?

— Оёғи ясама.

— Унда машинани қандай ҳайдаяпти, ногиронларга мослаштирилмаган-ку?

— Э!— Турсунбой ака қўл силтаб унга тушунтира кетибди.— Мересевни эшитганмисиз, учувчи Мересевни? Икки оёқсиз самолётда учган. Бу оғайнимиз олчинлик Мересев! Машина нима бўлибди, ракета бўлсаям ҳайдайверади.

Чойхоначи ишониб-ишонмай эшикларини очибди, машина сўрининг олдига бориб тўхтабди. «Мересев» такаллумини келтириб машинадан тушибди-да, қўлтиқтаёқларини сўри четига суяб, икки улфатининг «ёрдами»да сўрига чиқиб ўтирибди.

Еб-ичиб роса дам олишгач, кечга қараб йўлга равона бўлишибди. Машина энди юз метр юрган экан, кимдир ортдан бақирармиш.

— Ҳов, Мересев ака, кўлтиқтаёқларингиз эсдан чиқибди-ку!

АКРАМ ҚИЗИҚ НИМА ДЕЙДИ?

ЭНГ ЗҰР ТАБИБ

Энг зўр табиб ўзимман. Мен бир хил табибларга ўхшаб, беморга дори-дармон ҳам бермайман, «куф-суф» ҳам демасдан даволаб юборавераман. Мана, отам ўрикдан йиқилиб, «оҳ-воҳ» қилиб ётиб қолди. Борсам, ака-ука, опа-сингил тепасида. Отам мени кўриши билан «оҳ-воҳ» қилиб олгач:

— Акрам, мендан рози бўл, ўламан!— деди.

— Э, ўлмайсиз, ваҳима қилманг, дедим.

— Йўқ, ўламан, йиқилган еримни кўр!— Отам ўрикка имлади.

— Шу ердан йиқилдингизми?— дедим ўрик шохига чиқиб.

— Ҳа, ҳа, ўша ердан!

— Бу ердан йиқилган одам ўлаверса, ер юзида одам қолмасди. Ишонмасангиз қаранг, менам йиқиламан, ўлсам, бирга кетамиз.

— Йў, йў, йиқилма, ўлмайди, экан,—отам ўрнидан туриб кетди.

— Улмасаям беш-ўн кун «оҳ-воҳ» қилиб ётар, биргалашиб, ақдан-бақдан гаплашиб ётамиз-да!

— Ҳеч нарса бўлмас экан, туш! Мана мени кўряпсан-ку, соппа-соғман!

Отамнинг гапидан кулиб, ўрикдан тушдим. Шунда онам менга қараб:

— Акрам, яхшиям сени борлигинг! Бўлмаса, бу отанг инқиллаб ётиб оларди, уч ой касал боқардим,— деди.

ПИЕДА ЮРГАНГА НИМА ЕТСИН

Уктам акам билан Теша қизиқни айтгани бордик. «Ява» мотоциклим бор, ўт-олов йигитмиз, қизиқникига бориб ҳам уни ўчирмабман.

— Хўп, яхши, тўйига бораман,— деди Теша қизиқ. — Бу транспорт масаласи нима бўлади?

— Мана, «Арамжоннинг «Ява»си хизматингизда. Қелиб олиб кетади, хизматдан кейин ташлаб кетиш ҳам шундан!— деди Уктам акам ҳозиржавоблик билан.

Теша қизиқ бир менга, бир «Ява»га қараб турди-да, қўлини кўксига қўйиб:

— Йўқ, йўқ, раҳмат. Қелиб овора бўлмасинлар! Бола-чақам бор, роҳатини кўрай деб юрибман, ўзим пиёда боравераман,— деди.

ЭРҚАҚ БУЛГУНЧА

Улжақўзининг хотини ўлиб, Солия деган жувонга ишқи тушиб қолди. Бир куни йўлда

кетаётиб, Солияхонга анқайиб мошинаси билан тўғри анҳорга тушиб кетибди. Бир илож қилиб сувдан чиқиб, Солияга нима дермиш:

— Солияхон, мошинамни атай сувга ҳайдадим, кемага ўхшаб сузадими-йўқми, синаб кўрдим. Раҳмат сизга, синовдан яхши ўтди!

Мошинани сувдан тортиб чиқарган лўлилардан бири бу гапни эшитиб бақриб берди:

— Мошинасини товутпурма қилиб сувдан биз олиб чиқдигу, раҳматни Солия эшитди! Эркак бўлгунча тул хотин бўлгин экан-да, а?!

БИРИМИЗ ИККИ БЎЛДИ

Мамарайим аканинг Қудратилло деган ўғли бор, биз тенги. Ҳақиқий Қудратилло-да! Қудрати чак-чак томиб туради — бурнидан! Битта гапни айтса, ярми оғзидан тушиб кетади — қудратли-да! Қизларга ҳам гапни қотириб кўярди, охири бир шаддодроқ қизга ичкуёв бўлиб «тегишга» мажбур бўлди. Тўй ўтди, чимилдиққа киритиб юбордик... Қулогимиз деразада: «Куёвбола келинга нима деб гап қиларкан?» Бир соат ўтди, икки соат ўтди, ичкари жим. Бир пайт куёвимиз тилга кириб қолди:

— Нечта хўкизларинг бор?

Келин дарров гапини елкасига ёпиштирди.

— Битта эди. Сиз келиб иккита бўлди.

КУЗИ ОЧИҚЛАРНИНГ КУЗИ ҚАЕҚДА?

Розиқжон ғайнимнинг кўзи ожиз бўлса-да, жуда қувноқ, ҳазилкаш йигит. Тўрт мучали соғ қизга ўйлантириб қўйдик.

Бир куни хабар олгани кирсам, келин-куёв лирик чекиниш қилиб ўтиришибди.

— Хотин, ростини айт, чиройлимисан?

— Э, чиройли ҳам гапми, гўзалман!

— Юзларинг қанақа, қошу кўзларинг-чи?

— Қошларим камон, кўзларим чарос, юзларим нақш олмага ўхшайди.

— Вой-эй!— Розиқжон бир бошини силтаб олиб давом этди.— Мен-ку кўрман-а! Шунчалик гўзал экансан, бу кўзи очиқларнинг кўзи қаёқда!

ОНАГИНАМ — ОМОН ЁР

Носир ҳофиз тўйда ашула қилаётганди, бир маст келиб чаккасига ўн сўм қистирди-да, «Онагинам» ашуласини айтиб бер», деб қолди.

«Онагинам»ни энди бошлаганди, бошқа бир маст келиб, йигирма беш сўм қистириб, «Шўхроғидан, «Омонёр» бўлсин!» деб туриб олди. «Омонёр»ни бошлаганди, «Онагинам»ни буюрган дўқ ура кетди:

— Мен сенга нима дедим! «Онагинам»ни айт!

— «Омонёр» бўлади!— иккинчи маст ҳам бўш келмади.

Носир ҳофиз қараса, аҳвол чатоқ: унисиникини айтса, буниси уради, бунисиникини айтса, униси.

— Шошманглар, шошманглар, икковларингникиям бўлади!— деб бир у мастга, бир бу мастга қараб ашуласини бошлаб қолди:

«Онагинам дориломон кунлар келди, омон ёр,

Бу кунларга етганлар бор, етмаганлар бор, омон ёр...»

ОЧИЛИБ-СОЧИЛГАНЛАР

Хотин киши ширин сўзнинг гадоси бўлади-да! Сурманиса деган қиз ўртоғим бор, ўнг кўзи ирғиброқ чиққан. Қамига шу кўзи учиб-учиб туради. Даланинг меҳнатидан қочиб, семичка сотадиган бўлиб қолди. Кеча янги кўйлак кийиб чиққан экан кўнгли учун:

— Очилиб кетибсизми?— дедим.

— Ҳа, ўргулай, — деди у ирғиган кўзига рўмолини тортиб.— Далада димиқиб юровдик-да!

МЕН УЛМАДИМИҚАН МАБОДО?

Уктамжон акам ичмайди, аммо бир ичиб қолса тахмоғни эшик деб очмоқчи бўлади.

Бир тўйда улфатларининг қистови билан ичиб қўйган экан, етакламасам юрмайдиган. Дарвозасига яқинлашсак, чинорларнинг сояси деворга тушиб турган экан, акамнинг кўзига қатор турган одамлар бўлиб кўринибди-да! Мени туртиб нима дейди:

— Акрам, анови ерда бунча одам кўп, бирортаси ўлдимикан? Ие, бизи дарвозада туришибдими? Наҳотки мен ўлган бўлсам?!

ҚАТИҚНИ ПУФЛАБ ИЧАДИГАН ОДАМ

Шапиқ дегани ўғирлик қилиб қамалиб чиққандан кейин, ерда ётган папирос қолдини ҳам уч марта, «Кимники, кимники, кимники?» деб сўраб чекадиган бўлиб қолди. Муҳиддин папиросини энди отиб юборганди, тепасида Шапиқ пайдо бўлди. Ҳафсала билан бир марта, «Кимники?» деганди, Муҳиддиннинг жон-пони чиқиб:

— Сеники, сеники, сеники!— деди.

ЭСКИ БЕТ

Уктамжоннинг жуссалари кичкина. Қўқонга кетаётгандик, навбатдаги бекатда одам «минди-минди» бўлиб кетди автобусда. Бир жувон ёши акамдан кичикроғу, аммо гавдаси тўрт баробар катта. Уктамжон акамнинг тепасига келиб:

— Тур, болам, мен ўтириб олай, тиззамга олиб кетавераман сени!— деб қолди.

Акам ноилож ўрнидан туриб, «онаси»га жой берди. Тиззасида кетяптилар энди... Учкўприкка борганда «она»ларининг таниши чиқиб қолди.

— Вой, Жаннатхон, ўғилчами?— деб гап отди.

— Ҳа, ўғилча,— Жаннатхон ҳам ҳазилкашроқ экан, кулиб жавоб қилди.

— Ҳе!— деди таниши акамнинг юзига қараб:

— Эски бет-ку!

ТЕПАГА ҚАРАБ ҚИМИРЛАГАН ЕР

Тошкентда зилзила бўлиб, ҳамма юрак олдирган пайтлар... Биз томонларда ҳам одамлар уйда ётишдан қўрқиб, сўрига ётишади. Қўшнимга бир ҳазил қилай деб, билинтирмай сўрисининг оёғига арқон боғлаб тортсам, ярим кечаси эру-хотин сакраб турди.

— Ер қимирляпти!— деди эри ўрнидан туриб.

— Нима?— деди хотини уйқусираб.

— Қимирляпти!

— Ҳазиллашманг-э!

— Ер қимирляпти, деяпман, қара!

Хотини тепадаги чироқни кузатиб турди-да, яна ўрнига ётиб олди.

— Сўри қимирлагани билан, чироқ қилт этмаяпти-ю!

— Сен нимани билардинг, калтафаҳм!— Эр зарда билан билағонлик қилди.— Ер тепага қараб қимирлаяпти, шунинг учун чироқ қилт этамаяпти.

СУРНАЙНИ ОЛИБ КЕЛАВЕР

Сурнайчи ва карнайчи билан Ушга тўйга кундузи етиб бордик, кечқурун базм. Сурнайчи «Мен бир шаҳарни айланиб келай», деб чиқиб кетди. Карнайчи билан эса дам олиб ётгандик, мезбонлар қимиз олиб келишди. Роса қимизхўрлик қилдик. Ажойиб нарса бўларкан, бир мешини икковимиз ичиб қўйибмиз.

— Э, сурнайчига қолмабди-ку!— деб қолди карнайчи.—Қимиз ичиб маза қилганимизга ўлсаям ишонмайди энди.

— Қозоннинг бошига чиқ, гуруч ювишяпти, сувидан бир коса олиб келиб мешга қўйиб қўй, бўлди,— дедим.

Сурнайчи «Уни кўрдим, буни кўрдим», деб оғзи қулоғида келиб қолди. Биз роса қимизхўрлик қилганимизни айтиб мақтандик.

— Менга олиб қўймадиларингми?

— Бир косагина қолди, шекилли.

Акамиз чанқаб келган эканми, «қимиз»ни бир кўтарар қилди.

Ош келди, едик, базм бошланди. Карнайчи «воҳо-ваҳо» билан очиб берди. Мен одамларни кулдирдим. Навбат сурнайчига келди. Уртакаш, «Энди сурнай наволаридан тинглаймиз», деганди, сурнайчи виқор билан ўртага чиқди. Бошлашди, «тут-тут...» Кейин шошиб сурнайни сўрига қўйди-да, бурчакка қараб чопди. Уртакаш эпчил экан, дарров навбатни қўшиққа бериб юборди. Қўшиқ ҳам тугади, яна сурнайчи ўртага чиқди, яна ўша ҳолат! Тинчликмикан, деб ортидан бордим. Астойдил ўтиршибди.

— Тинчликми, ака?— сўрадим ҳеч нарса билмагандай.

— Шаҳарда юрганамда мени офтоб урибди, шекилли...

— Бу ёғини нима қиламиз, унда?—

— Бу ёғиними? Сурнайни шу ерга олиб келавер!

БИР КАМ СУХМОЗОР

Одам гавжум жойда дўконча очганман. Худого шукур, улфатлар сероб, дўконимга бир калла суқмасдан ўтишмайди. Калла кирган жойга бошқа жой ҳам киради. Савдо ҳам бу ёқда қолиб, улфатлар билан овора бўлиб

кетамиз. Кечаги куни Уктамжон акам дўконимга кириб, улфатчилигимизни кўриб нима дейди:

— Акрам, манови дарахтга ҳар хил латталардан илиб қўйгин!

— Нимага, ака?— ҳайрон бўлиб сўрадим.

— Сени шу улфатчилигинг бўлса, яқинда бу дўконингнинг ўрнида сўзмозор бўлади, латталарни осиб реклама қилиб туравер!

ФАРҒОНА АФАНДИСИ — ҒОЗИ БОБО АРСЛОНОВ

СЕНИНГ ГАПИНГ — ГАП, ХОТИН!

Ғози бува кечки пайт ишдан чарчаб келса, хотини «сайраб» қарши олибди:

— Келдингизми? Ишингизда ётиб қолавермабсиз-да! Мени ўнта қўлим бор, ҳамма ишни қилавераман! Сигирга қараган мен, далага чиқиб пахта терган — мен, кир ювиб, хамир қориб, овқат қилган — мен! Уни устига мана бу болангизнинг ғалваси ортиқча!

— Нима қиляпти?

— Велосипед олиб бермасангиз, сигирга ўт юлмасмиш, мактабга бормасмиш! Ҳа, ота бўлиб шу болага битта велосипед олиб берсангиз, бир жойингиз камайиб қоладими? Солижон дўхтирдан кам жойингиз борми?

— Хўп, шуми?— деб Ғози бува ўғлини дўконга бошлаб, велосипед олиб берибди.

— Бўлдими, хотин?

— Бўлар эканку, шуниям мен айтишим керак-да, сизга!

Ғози бува қўл силтабди. Эртасига ишдан қайтса, хотини яна «сайраб» турганмиш:

— Э, қайданам шу велосипедни олиб бердингиз? Эртадан кечгача ковлагани мана шу велосипед бўлиб қолди! На сигирга қарайди, на дарсига... Бошимга бало бўлди...

— Мен олиб бераман дебманми? Ўзинг...

— Э, кечдим! Синдириб ташланг!

— Хўп!— деб Ғози бува қўлига болтани олса, хотини қўлига ёпишибди.

— Вой, нима қиялпсиз?! Велосипед темир нарса бўлса,— сизнинг зардангизни билармиди?! Ҳа, ундан кўра ўзини уринг, ақли киради!

Ғози бува ўғлини ариққа отиб юборибди. Хотини болани ариқдан чиқариб, яна вайсабди:

— Нима бало, кайфингиз борми? Бола сизга керак бўлмаса, менга керак! Кучингиз ичингизга сиғмай кетяптими? Унда бирорта ўзингизга ўхшаган бўйни йўғонни топиб муштлашинг! Ё, ана, сигир эрталабдан буён бўкиравериб, қулоқ миямни еб юборди, ўшани уринг!

Ғоза бува таёқни кўтариб сигир томон юрибди. Хотини йўлини тўсибди:

— Жинни-пинни бўлганмисиз? Боласи ил-киллаб турибди! Оғзимиз энди оққа етай деганда, балога гирифтор қиласизми! Сигирни ургунча мени уринг!

— Сени?— Ғози бува кулибди.— Энди шуниси бўлмади, сени урсам ярашмайди. Сен буйруқ беришга яратилгансан, мен — бажаришга. Бошқа иш буюр, ўшани қилай! Сенинг гапинг-гап, хотин!

КЎРГАЗМА

Ғози буваникига оғайниси меҳмонга келганда, хотини сопол чойнак-пиёлада чой кўтариб кирибди. Ғози бува бир чойнак-пиёлага, бир сервантда савлат тўкиб турган чинни идиш-товоқларга кўз ташлаб қўйибди-да, индамабди. Овқат ҳам сопол косаларда келибди. Бува яна индамабди. Меҳмон кетибди. Ғози бува хотинини чақириб, сервантдаги идиш-товоқларга ишора қилиб:

— Манави идиш-товоқларни нега олиб келганман?

— Ҳа, энди дадаси, ҳаммасини ишлата-версак, бу ерда нима туради? Булар ҳам бир кун яраб қолар.

— Кўргазма, де?..

— Хотини йўқлигида ҳамма идиш-товоқ-

ларни машинага ортиб, қадақчининг олдига олиб борибди.

— Мана, шуларни тешса бўладими?

— Бўлади-ю, аммо...

— Унда теш, пулини оласан!— дебди Ғози бува устанинг сўзини бўлиб.

Қадоқчи бир елка қисиб, бир қўл силтаб ишга киришибди. Чойнак борми, пиёла борми, коса борми, ҳаммасининг орқасидан дарча очилибди. Ғози бува уларни яна ўз жойига териб қўйибди.

Уч-тўрт кун ўтиб, хотиннинг қариндошлари келиб қолишганда сервантдаги идиш-товоқлар хизматга тушиб кетибди. Чойнакка чой дамлашса— тагидан визиллаб чой оқармиш, косалар тагидан шўрва тўкилаётганмиш...

— Вой, дадаси, бу нима қилганингиз?

— Ие, сервантдагиларни ишлатдиларингми? Улар кўргазма эди-ю!— дермиш Ғози бува.

ЯНА ҚАЙСИНИСИДАН УЗДИ?

Ғози бува уйига келса, хотинлари боғда жавраб юрганмиш.

— Ҳа, хотин, тинчликми?—

— Бу узумларни қўшнининг болалари учун экканмисиз? Худонинг берган куни шу

ерда. Узишаверади, узишаверади. Мен тўкилган узумларни териш билан овора!

— Қўявер, насиб қилганини ейишади-да!

— Сизга шу, қўявер бўлса! Умид билан эккан бўлсак, қараган бўлсак! Ундан кўра чиқиб қулогининг тагига тарсаки қўйиб юборсангиз бўлмайдими?

— Қайсинисидан узди?— Ғози бува қўлида болта билан пайдо бўлибди.

— Мана шунисидан, — хотини қўли билан кўрсатибди.

— Аниқ шунисидан узишдими?

— Аниқ шунисидан!

— Мана бўлмаса!— деб Ғози бува узумни шарт кесиб ташлабди. Сўнг яна сўрабди:— Яна қайсинисидан узишди?

Хотини қўл силтармиш-у, оғзига эса гап келмасмиш.

— Гапир, яна қайсинисидан узишди?

— Ҳеч қайсинисидан узишгани йўқ, чумчуқлар тўкибди, дадаси, чумчуқлар тўкибди!

НОЕБ ТОМОҚ

Ғози бува мазаси бўлмай шифохонага тушиб қолибди. Ҳақимнинг кўригидан ўтиб, хонага жойлашгач, ҳамшира қиз бир ҳовуч дори-дармон кўтариб кирибди:

— Мана, дориларингиз, буважон. Мановиларини ҳозир ичасиз, буларини тушда, қол-

ганини кечқурун ётишдан олдин ичасиз. Ҳозир сизга сув бераман, — деб ташқарига чиқиб кетибди.

Бува дориларнинг ҳаммасини бирйўла оғизига солиб юборибди. Сув олиб келган ҳамшира ҳайрон бўлиб:

— Ие, қани дорилар?— деса.

— Ичиб бўлдим, — депти Ғози бува.

— Ҳаммасини-я?

— Ҳаммасини. Биз бирйўла ичиб қўяқоламиз, майдалаб ўтирмаймиз!

— Шунча дорини қуруқ ўзини қанақа қилиб ичдингиз?

— Э, қизим, биз фермада мудирмиз. Бу томоқдан қўй-қўзилар «ба-а-а!» деб, мол-ҳоллар «мў-ў-ў!» деб силиққина ўтиб кетган, сенинг бир сиқим доринг нима бўларди!

«ЖОН» ҚУШНИ

Бува қўшнилари Эсонали аканинг уйига кириб борибди.

— Э, келинг, келинг, Ғози ака!— Эсонали ака кутиб олибди.

— Яхши уйда экансан. Бир маслаҳатли иш билан чиқаётгандим, — дебди Ғози бува.

— Маслаҳатли иш бўлса ўтириб гаплашайлик!

— Мени биласан-а, гапни чайнашни ёмон кўраман. Шу ҳовлимни сенга сотсам деб чиққандим.

— Ҳовлимни сотсам?— дебди қўшниси ҳайрон бўлиб. — Бунақа ниятингиз йўқ эди, шекилли!

— Бор эди, ҳеч кимга айтмай юргандимда. Бола-чақанг кўп, бирортасига бошпана бўлиб қолар.

— Нимага энди бирдан...

— Ҳамзаободдан менга уй-жой қилиб беришмоқчи. Уша ерда ишлаганимдан кейин бу ердан қатнаб юраманми?! Уйлаб кўр! Жоң қўшнимсан — сендан ортса, бировга сотаман. Арзон қилиб бераман. Пулинг йўқ бўлса, беш-ўн йилдан кейин берсанг ҳам майли!

— Хўп, шошманг энди, чой қилайлик!— Эсонали Ғози буванинг ўрнидан турганини кўриб, мулозаматга ўтибди. Ғози бува гапсўзсиз эшик томон юрибди. Эсонали ака қулоқларига ишонмай, иршайганича эшик олдида туриб қолибди.

— Ҳа, дадаси, тинчликми?— Хотинининг гапидан ўзига келибди.

— Э, айтсам, ишонмайсан, хотин! Ғози ака уйимни сенга сотсам, деб чиқибди. Қирқ йиллик жоң қўшнимсан, арзон қилиб бераман, пулини беш-ўн йилда берсанг ҳам май-

ли, дейди. Қўшнинг бўлса, шунчалик бўлса! Тўнғичинг уйли бўладиган бўлиб турибди.

— «Сотаман» дедими-а? Ғози ака-я?—Э, ўлинг! Шунчалик ҳам лақма бўласизми? Кеча ер ўлчовчилар билан бирга юргандингиз-а, туманнинг вакили бўлиб? Ғози аканинг еридан ҳам бироз қирқиб олиб, пахта экадиган бўлибсизлар-а? Шунга зарда қилиб чиққан Ғози ака: «Шу ерни сенга сотсам қутиламанми?! Қирқ йиллик қўшни бўлмай кет!» дегани бу!..

ҲИСОБЛИ ДУСТ

Чойхонада шўрва қилиб туришар экан, пул беришга келганда Эшмат, Тошмат, Холмат, Қулмат: «Мен шўрвага қололмасам керак. Хотиним тушликка ош дамлаб турмоқчи эди», «Мен тўйга боришим керак», «Эрталаб шўрва ичиб келгандим», «Шўрвага пул йўқ, ош бўлганда майли эди», дер экан. Шўрва ичишга келганда пул берганлардан олдин косага нон тўғраб туришар экан. «Етса харидорники, етмаса даллолники», деб Ғози бува пулни бериб юборавараркан.

Бу нарса икки-уч бор такрорланибди. Бир куни Ғози буванинг жаҳли чиқиб, шўрвани ўзи сузибди. Пул берганларга шўрвани тарқатиб бўлгач, ярим қозон овқатни кўтариб

давра қуриб ўтирганларнинг тепасига келибди.

— Сизларга қуяй десам бирларинг эрта-лаб шўрва ичиб келгансан, иккинчинг тўйга боришинг керак, учинчингни ош кутяпти... Майли, майли, увол-у, итлар ичсин,—деб қозонни ерга ағдарибди.

СЕН БОРАҚОЛ, ҒОЗИ

Уртоқлари ният қилиб ҳажга борадиган бўлиб, маслаҳат олиш учун Ғози буванинг олдига келибди.

— Ҳеч бунинг қийин жойи йўқ,—дебди Ғози бува бепарволик билан.— Худого шукур, самолётлар ташкил бўлган, ҳеч ташвишланма. Фақат самолёт океаннинг тепасидан ўтиб кетаётганда камерангни дамлаб олгин.

— Қанақа камерамни?

— Э, бирбошдан тушунтирмасам, тушунмайсан,— Ғози бува астойдил гапга киришди.— Самолётга чиққанигда парашут беришади, уни орқангга илволасан. Камера беришади, уни белингга боғлаб оласан. Самолёт ҳалокатга учраса, парашутда секин океанга тушасан, камерани дамлаб қўйгансан, қутқарувчилар келгунча океанда сузиб юриб турасан! Шунга самолётга чиқибоқ камерани

пуфлашни бошлагин! Ҳа, айтганча, ҳуштак олиш эсингдан чиқмасин-а?

— Ҳуштакни нима қиламан?

— Океанга тушдинг, сузиб кетяпсан, акула ёки кит ҳужум қилиши мумкинми? Жуда мумкин! Тинимсиз чалиб турсанг, акула, ҳуштакдан қўрқади, сенга яқинлашмай туради!

— Уртоқ,— дермиш оғайниси унинг гапларига лаққа ишониб,— шу мени ўрнимга сен бориб қўяқолсанг, қандоқ бўларкин?

МУНДАРИЖА

Теша қизіқ бир куні	3
Муҳиддин Дарвеш ҳангомалари	11
Олимжон қизіқ бисотидан	22
Акрам қизіқ нима дейди?	29
Фарғона Афандиси—Ғози бобо Арслонов.	38

«КУЛГИ ШИФОХОНАСИ» туркуми

Адабий-бадиий жанр

Ўзбек тилида

САИД АНВАР

ҚИЗИҚЧИНИНГ ҚИЛИҒИ ҲАМ ҚИЗИҚ

(Ҳажвиялар, ҳангомалар, латифалар)

Таҳририят мудирі *Б. Мансуров*
Муҳаррир *Илҳом Зойир*
Мусаввир *Маҳмуд Эшонқулов*
Тех. муҳаррир *В. Мещерякова*
Мусаҳҳиҳ *С. Абдунабиева*

ИБ № 2841

Теришга берилди 14.10.99 й.да. Босишга рухсат этилди 22.11.99 й.да. Бичими 60×90^{1/32}. Газета қоғози. Шартли босма табоғи 1,5. Нашр босма табоғи 1,36. Адади 5000 нусхада. Баҳси шартнома асосида. Буюртма № 4146.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасининг Абу Али ибн Сино номидаги табиёт нашриёти, Тошкент, 700129, Навоий кўчаси, 30-уй.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасининг 1-босма маҳонаси, 700002, Тошкент, Сағбон кўчаси, 1-берк кўча, 2-уй.